

Якщо говорити про великий бізнес в Україні, то всі конкурентні переваги формуються навколо двох складових – мінімізація податкових зобов'язань під час імпорту ПДВ і максимізація податкового кредиту (відшкодування) ПДВ під час експорту. Власники мінімізують як витрати виробництва, так і обов'язкові виплати з прибутку підприємств державі і міноритарним акціонерам через виведення прибутку з контрольованого підприємства. Це відбувається за відомою схемою продажу продукції підприємства посередницькій фірмі за заниженими (інсайдерськими) цінами з подальшим перепродажем. Проте зазначений механізм отримання економічного прибутку і вилучення особистих доходів шляхом захоплення і розділу статусної ренти має обмежені можливості розвитку і наразі фактично вичерпані. По-перше, штучне заниження цін на витрати виробництва має наслідком порушення умов відтворення ресурсів, необхідних для ведення виробничої діяльності. Наслідком низької заробітної плати є відсутність кваліфікованої робочої сили. По-друге, темпи науково-технічного прогресу у світовій економіці. З одного боку, зниження фізичних витрат виробництва як результат інноваційних технологій випереджає можливості вітчизняних підприємств з утримання занижених цін на ресурси. З іншого – впровадження нових технологій призводить до створення продукції з такими якісними характеристиками, які вітчизняна економіка виробляти вже не в змозі. Як наслідок, відбувається поступове зниження якісної “ніші” української продукції на світових ринках і реальною є загроза витіснення з ринків зовсім [4].

Перелік використаних джерел:

1. Ольга Пищупіна Київ жовтень 2020р. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf
2. Ірина Струтинська, Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису «Цифрова трансформація як імператив інноваційного розвитку бізнес-структур». URL: http://phd.znu.edu.ua/page//dis/08_2020/Strutynska_dis.pdf
3. Стрижкова моно 19. Цифрова трансформація бізнесу: зміна стратегій і моделей розвитку URL: [https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2020/02/Strizhkova19Mono/Strizhkova19Mono%20\(4\).pdf](https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2020/02/Strizhkova19Mono/Strizhkova19Mono%20(4).pdf)
4. Як цифрова економіка змінить Україну. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/01/16/633057>.

УДК 330.3

Фесіна Юрій

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри підприємництва, торгівлі та логістики
Луцький національний технічний університет
м. Луцьк, Україна

Yurii Fesina
PhD (Economics)

Docent, Associate Professor of Entrepreneurship, Trade and Logistics Department
Lutsk National Technical University
Lutsk, Ukraine

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ВІТЧИЗНЯНІ ПЕРСПЕКТИВИ THE DIGITAL TRANSFORMATION OF THE ECONOMY: EUROPEAN EXPERIENCE AND DOMESTIC PERSPECTIVES

Одним із факторів, який дозволяє економіці залишатися конкурентоспроможною є інновації. Постійний пошук та імплементація новацій у господарський сектор дозволяють отримувати переваги та вигоди, як економічні, так і соціальні. Забезпечення довготривалої конкурентоспроможності важливе з огляду її фокусування на меті функціонування господарюючих суб'єктів. Остання виступає якісним критерієм отримання економічної

вигоди. Ця ідея обґрунтована в праці [1]. Інноваційний напрямок руху до конкурентоспроможності економіки нині визначається через вектор цифрової трансформації. Він відкриває нові можливості не лише для великого та середнього бізнесу, але й для малих підприємств.

Тому в країнах Європейського співтовариства особлива увага прикута до використання цифрових технологій у контексті покращення операційних процесів, продуктів та послуг. Загальна мета полягає в тому, щоб допомогти господарським структурам багатьох секторів економіки адаптуватися до глобальних викликів задоволення споживчого попиту на екологічну та високоякісну продукцію, адаптовану під індивідуальні потреби. При цьому сфера пропозиції повинна бути постійно орієнтована на попит й демонструвати зменшення кількості відходів та ефективне використання ресурсів. Навіть для країн ЄС цифрова трансформація економіки є викликом. Адже, біля 60 % сфер економіки та біля 90 % малих і середніх підприємств демонструють відставання в сфері цифрових інновацій. Тому поряд із національними урядами це питання координується Єврокомісією.

Завдяки останній було прийнято цільову програму «Цифрова Європа». Вона дозволяє забезпечити координацію дій у стимулюванні інвестицій в розглядувану сферу. Адже до початку її реалізації, в 15 країнах ЄС вже реалізовувалися національні ініціативи в цифровій сфері, які автоматично охоплювали різноманітні сектори економік країн. Координація важлива й для вирішення питань стандартизації законодавства в питанні створення спільного цифрового ринку, підтримки передового досвіду та стимулювання росту робочих місць у сфері цифрових технологій. Тому, ще в 2016 р. Єврокомісія у співпраці з країнами-членами ЄС та їх промисловими підприємствами створили спільну структуру управління на базі Європейської платформи національних ініціатив. Її мета полягає в забезпеченні обміну досвідом, ініціювання співробітництва та спільного інвестування, вироблення єдиних підходів до регулювання цифрового ринку тощо. У рамках вище згаданої цільової програми, передбачено створення цифрових інноваційних центрів. Їх завдання полягає в поширенні штучного інтелекту, забезпечення кібербезпеки, розробці цифрових технологій для бізнесу, наданні консалтингових послуг із питань фінансування, навчання та розвитку навиків успішного переходу бізнесу на цифрові технології. Такі центри мають виконувати не лише локальні, але й загальноєвропейські функції [2]. Вагома роль у розробці стратегічних підходів до досліджень й інновацій приділяється інституту державно-приватного партнерства. Він дозволяє об'єднати ресурси, забезпечити краще фінансування інноваційних програм, сприяє створенню внутрішнього ринку інноваційних продуктів та послуг й виходу інноваційних технологій на ринок.

Українська економіка, зважаючи на постійний інтерес бізнесу до зовнішніх ринку товарів та послуг, не може залишатися осторонь процесів цифрової трансформації. Адже це автоматично позбавить вітчизняні підприємства конкурентоспроможності на європейському ринку, створюватиме бар'єри для входження на український ринок іноземних виробників з їх продукцією та пропозиціями виробничого інвестування. Водночас, у контексті угоди про асоціацію з ЄС, наша держава має зобов'язання з імплементації низки актів ЄС, що встановлюють спільні норми на ринку надання електронних комунікаційних послуг.

Потреба в цифровій трансформації обумовила інституційні зміни. Так, у структурі вищого законодавчого органу держави з'явився комітет із питань цифрової трансформації, задля реалізації законодавчих ініціатив у сфері цифрової трансформації та розвитку програм цифрового співробітництва, електронного урядування та публічних електронних послуг, створення смарт-інфраструктури територіальних громад тощо. В урядовій структурі було утворено Міністерство цифрової трансформації України, яке покликане формувати й реалізовувати політику в сфері цифрового розвитку, в тому числі й цифрових інновацій та цифрової економіки загалом. Згодом було схвалено Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України. Головною метою концепції є прискорення цифрового розвитку, основні цілі якого зводяться до трансформації секторів економіки в конкурентоспроможні та ефективні галузі; технологічної та цифрової модернізації промисловості та створення

високотехнологічних виробництв; реалізації людського ресурсу, розвитку цифрових індустрій та цифрового підприємництва [3].

Цифрові технології в різних сферах економіки дозволяють відійти від архаїчних традиційних моделей функціонування бізнесу та згенерувати нові продукти, послуги на основі інновацій та створення нових операційних платформ. Головним чином, вони мають надати нового поштовху для розвитку сфери малого та середнього підприємництва, підвищення його конкурентоспроможності. Все це буде можливо за рахунок декількох, на наш погляд, ключових факторів: 1) розвитку цифрових навичок у населення та працівників підприємств зокрема; 2) формування чіткого плану цифрової трансформації для кожної сфери економіки на основі чіткого SWOT-аналізу та визначення перспектив розвитку на основі існуючих недоліків; 3) формування інфраструктури підтримки цифрових трансформацій (центри підтримки технологічних та цифрових інновацій); 4) застосування економічних інструментів для стимулювання та заохочення бізнесу до імплементації цифрових технологій; 5) врахування комплексності програм цифрової трансформації. Щодо останнього, то йдеться насамперед про те, що цифрові технології, орієнтуючись, наприклад, на створення економічного ефекту, можуть паралельно стимулювати соціальні ефекти.

Прикладом може бути сфера аграрного бізнесу, яка в Україні традиційно пов'язана з підтримкою соціальних ініціатив у локальних сільських громадах. Сучасні цифрові технології здатні створити ефект привабливості сільських територій для молоді. Відтак, це дозволить розвивати креативну складову економіки, адже молодь є головним каталізатором нових ідей та пошуків, а її залежність від мережі Інтернет-зв'язку є відомим та доконаним фактором. Цифрові технології поліпшують умови праці в сфері аграрного бізнесу, адже вже нині в сфері механізації та агрономії застосовуються геоінформаційні системи, бортові комп'ютери, смарт-устаткування тощо. Це дозволяє подолати традиційні стереотипи щодо непрестижності праці в агробізнесі. Зрештою, як показує європейський досвід, використання цифрових технологій у рослинництві та тваринництві дозволяє: підвищити економічну ефективність годівлі тварин, попереджувати розвиток хвороб та скорочення поголів'я тварин, зменшувати тривалість непродуктивних періодів тварин на утриманні, підвищувати продуктивність тварин; за рахунок оцифрування технології точного землеробства скорочуються норми висіву культур та обсяги внесення засобів захисту й підживлення сільськогосподарських культур, підвищуються обсяги валових зборів культур тощо. Зазначимо, що в Україні цифрові технології в аграрному бізнесі мають найбільш інтенсивний розвиток у великих агрохолдингах, у порівнянні з малими та середніми суб'єктами агробізнесу. Так, тут використовуються цифрові платформи як іноземних розробників, так і вітчизняних. Наприклад, платформа Trimble Desktop Software має широке застосування не лише серед фермерів США, Канади, а також отримала застосунок й в Україні. Вона дозволяє вести історію кожного поля, оцінювати стан вегетації сільськогосподарських культур за датами тощо. Схожа цифрова платформа розроблена вітчизняними виробниками, наприклад, AgroOnline.

Відмітимо, що в Україні є значний потенціал для розвитку цифрової економіки в контексті наявності людських ресурсів. Так, згідно дослідження [4], працівники цифрових платформ в Україні – це в основному молоді люди, котрі мають високий рівень освіти. За період 2013–2017 рр. Україна посідала 1 місце в Європі та 4 місце у світі за рівнем зайнятості на цифрових платформах, що вимірювалося сумою фінансових потоків та кількістю завдань, виконаних на таких платформах. Біля 3 % вітчизняної робочої сили задіяні в онлайн роботі, а 18 % офісних працівників мали досвід цифрової роботи й хотіли б повністю перейти на неї. Однак, майже третина працівників цифрових платформ виконують роботи для вітчизняних клієнтів, що свідчить про низьку затребуваність бізнесом цифрових технологій. Структура робіт на цифрових платформах на 23 % пов'язана з роботою над текстами, на другому місці перебуває сфера ІТ (12 %). У ній найпопулярніші роботи пов'язані зі створенням та підтримкою Інтернет-сайтів. Таким чином, наявні інституції в сфері підтримки цифрової трансформації країни мають стимулювати попит зі сторони бізнесу на інноваційні цифрові

рішення. З іншої сторони вони мають включитися у стимулювання ІТ сфери з точки зору запровадження грантових схем для розробки певних цифрових платформ для бізнесу. Наприклад, на грантовий проєкт Clear Farm для європейських виробників продукції тваринництва, що триває до 2023 р., Європейська комісія виділила майже 7 млрд євро.

Цифрова трансформація економічної системи країни не обмежується створення інституціональної платформи, а вимагає детального плану й всебічного комплексного підходу до розробки інструментарію підтримки програм цифровізації, створення продуктивної інфраструктури підтримки цифрових технологій. Лише тоді можна буде подолати соціально-економічну дивергенцію локальних територій регіонів та забезпечити економічний поступ країни.

Перелік використаних джерел:

1. Фесіна Ю.Г., Гмитронь Н.С. Трансформація цільової функції підприємств: через конкурентоспроможність до отримання фінансової вигоди. *Економічні науки*: Зб. наук. пр. Серія Облік і фінанси. Луцьк, 2016. Вип. 13 (49). Ч. 2. С. 270–283.

2. European Digital Innovation Hubs in Digital Europe. Programme European Commission Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology. 2020. 54 p. URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/european-digital-innovation-hubs-digital-europe-programme-0> (дата звернення: 16.10.2021).

3. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 № 67-р. Дата оновлення: 17.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#top> (дата звернення: 16.10.2021).

4. Алексинська М., Бастрасова А., Харченко Н. Зайнятість через цифрові платформи в Україні: проблеми та стратегічні перспективи. Міжнародна організація праці, 2018 р. 56 с.

УДК 346.7:658.6

Цільвік Олег

аспірант кафедри менеджменту

Київський національний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

Науковий керівник: Бай Сергій

д.е.н., проф., зав. кафедри менеджменту

Київський національний торговельно-економічний університет

Oleg Tsilvik

graduate student of the Department of Management

Kyiv National University of Trade and Economics

Kyiv, Ukraine

Scientific supervisor: Sergiy Bay

Doctor of Sciences (Economics), Prof.,

Head of the Department of Management,

Kyiv National University of Trade and Economics

Kyiv, Ukraine

ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ ЯК ПРЕДМЕТ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

ELECTRONIC COMMERCE AS A SUBJECT OF REGULATORY AND LEGAL SUPPORT

Значні трансформації економічного та соціального життя суспільства, які пов'язані з активним застосуванням інформаційних технологій, поширенням доступу населення до мережі Інтернет та загальною цифровізацією усіх аспектів повсякденного життя людства, створюють передумови для стрімкого розвитку електронної комерції та все більшого обсягу укладання угод у віртуальному просторі.